

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

**«Νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου –Εθνικός Μηχανισμός
Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Σχεδίων Δράσης
για τα Δικαιώματα του Παιδιού»**

ΜΕΡΟΣ Α΄

Νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου

A. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Με το Σχέδιο Νόμου επιδιώκεται για πρώτη φορά η θέσπιση ενός συγκεκριμένου, ειδικού νομοθετήματος, με το οποίο να καθιερώνεται μία κατά το δυνατόν απλή διαδικασία για τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου των διεμφυλικών προσώπων (τρανσέξουαλ, τρανς). Διεμφυλικά είναι τα άτομα στα οποία ο εσωτερικός και προσωπικός τρόπος με τον οποίο τα ίδια βιώνουν το φύλο τους δεν αντιστοιχεί στο φύλο που καταχωρίστηκε κατά τη γέννησή τους με βάση τα βιολογικά τους χαρακτηριστικά, με συνέπεια τα άτομα αυτά να νιώθουν τη λεγόμενη «δυσφορία γένους» και να υφίστανται διακρίσεις σε όλους τους χώρους· για παράδειγμα στις προσωπικές τους σχέσεις, στην εργασία, στην εκπαίδευση ή στην ιατρική περίθαλψη. Ακόμη, οι διεμφυλικοί γίνονται συχνά θύμα εκδηλώσεων αποδοκιμασίας, μίσους, βίας και ρατσισμού εναντίον τους (τρανσφοβία), οι οποίες προσβάλλουν την προσωπικότητα και την αξιοπρέπειά τους, ενώ δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που μπαίνει σε κίνδυνο η ίδια η ζωή τους. Αλλά και απλούστερα θέματα της καθημερινότητας, όπως λ.χ. η έκδοση άδειας οδήγησης ή ταξιδιωτικών εγγράφων, αποτελούν πρόβλημα για τους διεμφυλικούς. Διαπιστώνεται, συνεπώς, μια μεγάλη υστέρηση στην απόλαυση των ατομικών δικαιωμάτων των διεμφυλικών προσώπων, κάτι που οφείλεται και στην επώδυνη γι' αυτούς διαδικασία που ακολουθείται στην Ελλάδα, σύμφωνα με τη δικαστηριακή πρακτική, προκειμένου να γίνει η διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου τους.

Ειδικότερα, κατά τη διαδικασία αυτή, η διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου γίνεται με δικαστική απόφαση (του Ειρηνοδικείου), που εκδίδεται σύμφωνα με τις διατάξεις της εκούσιας δικαιοδοσίας (άρθρα 14§1 ν. 344/1976 «περί ληξιαρχικών πράξεων» (τροπ. με το ν. 4144/2013) και 782 ΚΠολΔ), ενώ στη νομολογία, μέχρι πρότινος, επικρατούσε η άποψη ότι στην αίτηση του ενδιαφερομένου απαιτείται να βεβαιώνεται α) πως αυτός παρακολουθείται από ψυχίατρο, του οποίου πρέπει να προσκομίζεται διάγνωση για «αναμφίβολο τρανσεξουαλισμό», και β) ότι έχει υποβληθεί σε χειρουργική επέμβαση με πλήρη οριστική επικράτηση του αντιθέτου από το βιολογικό του φύλο. Πρόκειται για μία διαδικασία ιδιαίτερα επίπονη (σωματικά και ψυχικά), που επιπλέον δεν είναι οικονομικά προσιτή, στο μέτρο που η επέμβαση δεν καλύπτεται από κρατικούς φορείς ασφάλισης. Κυρίως όμως περιλαμβάνει τον ιδιαίτερα προσβλητικό ακρωτηριασμό του προσώπου. Ο ακρωτηριασμός έχει ρητά καταδικαστεί από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, ο οποίος καλεί τα Κράτη-μέλη *«να διασφαλίσουν ότι η στείρωση ή άλλες ιατρικές διαδικασίες που οδηγούν σ' αυτήν δεν πρέπει να είναι προαπαιτούμενα για τη νομική αναγνώριση του επιθυμητού φύλου»*. Επίσης, σύμφωνα με ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου *«τα Κράτη-μέλη πρέπει να θεσπίσουν ή να επανεξετάσουν τις διαδικασίες νομικής αναγνώρισης του φύλου με στόχο τον πλήρη σεβασμό του δικαιώματος των διεμφυλικών ατόμων στην αξιοπρέπεια και τη σωματική ακεραιότητα»*, ενώ ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, στην από 1^{ης} Φεβρουαρίου 2013 Έκθεση του Ειδικού Εισηγητή του ΟΗΕ για τα βασανιστήρια και κάθε άλλη βάνανση, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία, επισημαίνει ότι η προϋπόθεση της στείρωσης ως προαπαιτούμενο για την αναγνώριση των διεμφυλικών ανθρώπων συνιστά βασανιστήριο.

Ακόμη, η διαδικασία της διόρθωσης του καταχωρισμένου φύλου με το προαπαιτούμενο της υποχρεωτικής στείρωσης έρχεται σε αντίθεση με το Σύνταγμα (άρθρα 2§1, 4§1, 5§1), καθώς και με το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), σύμφωνα με το οποίο *«καθένας έχει δικαίωμα στο σεβασμό της προσωπικής και οικογενειακής του ζωής»*. Επιπλέον έρχεται σε αντίθεση με τα άρθρα 2 και 26 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, που κατοχυρώνουν την ισότητα και την απαγόρευση των διακρίσεων, με την έννοια ότι μια

κατάσταση, όπως η δυσφορία γένους, δεν πρέπει να επιβαρύνει υπερβολικά τον ενδιαφερόμενο, προκειμένου αυτός να εξασφαλίσει τη μεταχείριση που ζητά από την πολιτεία. Αλλά, και η Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης έχει αποφανθεί ότι *«τα Κράτη-μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για να εγγυώνται την πλήρη νομική αναγνώριση του επαναπροσδιορισμού φύλου ενός προσώπου, σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής του .... με γρήγορες, διαφανείς και εύκολα προσβάσιμες διαδικασίες»*, ενώ ήδη άλλες χώρες, η μία μετά την άλλη προχωρούν σε νέα νομοθετήματα, απλοποιώντας κατά πολύ τα σχετικά προαπαιτούμενα. Τέτοιες χώρες είναι η Μάλτα, η Αργεντινή, η Ιρλανδία, η Δανία και η Νορβηγία, ενώ την προϋπόθεση προηγούμενης χειρουργικής επέμβασης δεν προβλέπουν ούτε η Αυστρία, η Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ουγγαρία, η Σουηδία, η Πορτογαλία και η Ισπανία.

Τα άρθρα 2 και 26 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, καθώς και το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, έχει πρόσφατα επικαλεστεί για πρώτη φορά μια πρωτοποριακή δικαστική απόφαση, και συγκεκριμένα η υπ' αριθμ. 418/2016 του Ειρηνοδικείου Αθηνών, που κατέστη αμετάκλητη και έχει χαρακτηριστεί ως «ιστορική», για το λόγο ακριβώς ότι δεν θεώρησε πρόβλημα για τις απαιτούμενες αλλαγές στη ληξιαρχική πράξη γέννησης, την παράλειψη της αιτούσας να προχωρήσει σε πλήρη χειρουργική επέμβαση αλλαγής φύλου. Το Ειρηνοδικείο έκρινε ότι η υποχρεωτική στείρωση, η χειρουργική αλλαγή φύλου με αφαίρεση των γεννητικών οργάνων από θήλυ σε άρρεν και αντίστροφα, σαν απαραίτητη προϋπόθεση για την αναγνώριση της αλλαγής φύλου στα διεμφυλικά άτομα, είναι υπερβολική απαίτηση και πρακτική και παραβιάζει το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, καθώς και τα άρθρα 2 και 26 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο δέχτηκε τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου και λοιπών στοιχείων της αιτούσας, παρόλο που δεν είχε προβεί σε χειρουργική επέμβαση αλλαγής φύλου.

Ενόψει, λοιπόν, όλων των παραπάνω, είναι σαφές ότι ήδη έχει ωριμάσει και στην Ελλάδα η ιδέα για τη θέσπιση μια σύγχρονης ειδικής νομοθεσίας, που θα ρυθμίζει τα ζητήματα της διόρθωσης του καταχωρισμένου φύλου. Για το λόγο αυτόν έχει καταρτιστεί το παρόν Σχέδιο Νόμου, όπου ρυθμίζονται αφενός οι προϋποθέσεις για την αναγνώριση της ταυτότητας φύλου, και

αφετέρου οι συνέπειες στην προσωπική κατάσταση και τις οικογενειακές και άλλες σχέσεις του προσώπου του οποίου το φύλο επαναπροσδιορίζεται. Οι ρυθμίσεις αυτές του Νομοσχεδίου θα συμβάλουν στην ουσιαστική κατοχύρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των διεμφυλικών και μεσοφυλικών προσώπων, στην προστασία τους από διακρίσεις και ρατσισμό, και στην ασφάλεια δικαίου γενικότερα.

B. ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Στο άρθρο 1 του Σχεδίου Νόμου περιλαμβάνονται δύο γενικές διακηρύξεις. Η πρώτη αφορά τη δυνατότητα των διεμφυλικών προσώπων να διορθώσουν το καταχωρισμένο φύλο τους και η δεύτερη την πραγματική τους κατάσταση όπως αυτή προσδιορίζεται με βάση τα χαρακτηριστικά φύλου τους. Ορίζεται έτσι στην πρώτη παράγραφο ότι το πρόσωπο έχει δικαίωμα στην αναγνώριση της ταυτότητας φύλου του ως στοιχείου της προσωπικότητάς του, και στη δεύτερη παράγραφο ότι το πρόσωπο έχει δικαίωμα στο σεβασμό της προσωπικότητάς του με βάση τα χαρακτηριστικά φύλου του. Οι διακηρύξεις αυτές εξειδικεύουν και τονίζουν (για ευνόητους λόγους) τη γενικότερη συνταγματική αρχή της προστασίας της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας (άρθρο 5§1 Συντ.), η οποία αποτελεί το σημείο εκκίνησης της προτεινόμενης νομοθεσίας και δίνει το στίγμα της ως συνόλου κανόνων που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ειδικότερα, άλλωστε, ως προς τα χαρακτηριστικά φύλου, ο οφειλόμενος σ' αυτά σεβασμός προκύπτει και από το συνδυασμό των άρθρων 2 και 3 του Νομοσχεδίου, δηλαδή την παραδοχή ότι οι ιατρικές επεμβάσεις για την ολική ή μερική αλλαγή των χαρακτηριστικών φύλου πρέπει να επιλέγονται ελεύθερα από τον ενδιαφερόμενο και δεν αποτελούν υποχρεωτική προϋπόθεση για να προχωρήσει το πρόσωπο στη νομική διόρθωση του φύλου του.

Στο άρθρο 2 δίνονται οι ορισμοί της ταυτότητας φύλου και των χαρακτηριστικών φύλου. Ως ταυτότητα φύλου ορίζεται στην πρώτη παράγραφο ότι νοείται ο εσωτερικός και προσωπικός τρόπος με τον οποίο το ίδιο το πρόσωπο βιώνει το φύλο του, ανεξάρτητα από το φύλο που καταχωρίστηκε κατά τη γέννησή του με βάση τα βιολογικά του χαρακτηριστικά. Ο τρόπος αυτός μπορεί να έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τα

βιολογικά χαρακτηριστικά του προσώπου και το συναφώς καταχωρισμένο φύλο, μπορεί όμως να έρχεται και σε μερική αντίθεση, αν υπάρχουν μικτά βιολογικά χαρακτηριστικά, δηλαδή χαρακτηριστικά που δεν υπάγονται στους τυπικούς ορισμούς του αρσενικού και του θηλυκού, οπότε θα πρόκειται για «μεσοφυλικό» (intersex) άτομο (κατά την παρωχημένη και αδόκιμη ορολογία «ερμαφρόδιτο»). Η αναφορά, δηλαδή, του Νομοσχεδίου στα «βιολογικά χαρακτηριστικά» γενικά, σημαίνει ότι το Νομοσχέδιο αφορά -και αναγνώριση της ταυτότητας φύλου μπορούν να ζητήσουν- όλα τα πρόσωπα που αισθάνονται τη «δυσφορία γένους», είτε είναι διεμφυλικά είτε είναι μεσοφυλικά.

Διευκρινίζεται ακόμη στο Σχέδιο Νόμου ότι η ταυτότητα φύλου περιλαμβάνει την προσωπική αίσθηση του σώματος και άλλες κοινωνικές και εξωτερικές εκφράσεις του φύλου, π.χ. ένδυση, τρόπος ομιλίας, όνομα, οι οποίες πρέπει να αντιστοιχούν με τη βούληση του προσώπου. Επίσης αποσαφηνίζεται ότι δεν έχει σημασία αν τα στοιχεία αυτά έχουν διαμορφωθεί με το συγκεκριμένο τρόπο ύστερα από κάποια ιατρική θεραπεία ή χειρουργική επέμβαση, οι οποίες, σύμφωνα με το Σχέδιο Νόμου, επιλέγονται πάντοτε ελεύθερα από το ίδιο το πρόσωπο και δεν είναι σε καμιά περίπτωση υποχρεωτικές, όπως προκύπτει και από το επόμενο άρθρο 3§3.

Ως χαρακτηριστικά φύλου ορίζεται στη δεύτερη παράγραφο ότι νοούνται τα χρωμοσωμικά, γονιδιακά και ανατομικά χαρακτηριστικά του προσώπου, τα οποία είναι είτε πρωτογενή, όπως τα αναπαραγωγικά όργανα, είτε δευτερογενή, όπως η μυϊκή μάζα, η ανάπτυξη στήθους ή τριχοφυΐας.

Τέλος, από το σύνολο του άρθρου 2 γίνεται σαφές και το εξής: Ότι η ταυτότητα φύλου αποτελεί ζήτημα αυτοπροσδιορισμού, δηλαδή σχετίζεται αποκλειστικά με το άτομο καθεαυτό και δεν πρέπει να συγχέεται με το σεξουαλικό προσανατολισμό.

Το άρθρο 3 περιλαμβάνει ρυθμίσεις που αφορούν στις προϋποθέσεις για τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου, η οποία αναγνωρίζεται ως δικαίωμα του κάθε προσώπου που βιώνει μια αναντιστοιχία μεταξύ καταχωρισμένου φύλου και ταυτότητας φύλου. Αναγράφεται ρητά ότι προϋπόθεση για το νομικό επαναπροσδιορισμό του φύλου είναι η πλήρης δικαιοπρακτική ικανότητα του ενδιαφερομένου, με εξαίρεση τους ανήλικους που έχουν συμπληρώσει το 17^ο έτος της ηλικίας τους, εφόσον υπάρχει

συναίνεση των ασκούντων τη γονική τους μέριμνα. Η άσκηση πολλών ατομικών δικαιωμάτων, εξαιτίας της σπουδαιότητάς τους, προϋποθέτει ένα «ελάχιστο» πνευματικής ωριμότητας του ατόμου. Για το λόγο αυτό ο νομοθέτης σε πολλές περιπτώσεις ορίζει, μεταξύ άλλων, ένα κατώτατο ηλικιακό όριο, προκειμένου να επιτρέψει την άσκησή τους. Εν προκειμένω, ως όριο τίθεται το 17^ο έτος της ηλικίας του ενδιαφερόμενου, το οποίο ταυτίζεται με αυτό του δικαιώματος του εκλέγειν. Η ανωτέρω προϋπόθεση, τίθεται προεχόντως για την προστασία του ανήλικου προσώπου με κριτήριο το βέλτιστο συμφέρον του. Παράλληλα, για λόγους ασφάλειας δικαίου και προκειμένου οι διατάξεις του παρόντος Νομοσχεδίου να βρίσκονται σε αρμονία με το ευρύτερο, υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο, δεδομένου ότι τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή στην Ελλάδα δεν επιτρέπεται ο γάμος μεταξύ ομοφύλων, τίθεται ως προϋπόθεση το πρόσωπο που αιτείται τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου να μην είναι έγγαμο. Η συγκεκριμένη προϋπόθεση, εφόσον έχει ήδη θεσμοθετηθεί το δικαίωμα σύναψης συμφώνου συμβίωσης μεταξύ ομοφύλων, το οποίο παρέχει σχεδόν όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του γάμου, βαίνει σε απόλυτη συμφωνία τόσο με τις διατάξεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, όσο και με τη σχετική νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου αναφορικά με την προστασία της οικογενειακής και ιδιωτικής ζωής.

Ο σπουδαιότερος κανόνας, πάντως, που περιέχεται στο άρθρο 3 είναι αυτός κατά τον οποίο δεν αποτελούν προϋποθέσεις για τη διόρθωση ούτε η προηγούμενη χειρουργική επέμβαση αλλαγής φύλου ούτε άλλη προηγούμενη εξέταση ή ιατρική αγωγή που να σχετίζονται με την σωματική ή ψυχική του υγεία. Καταργούνται έτσι ρητά οι όροι αυτοί που απαιτούνταν από τη μέχρι πρότινος επικρατούσα νομολογία (χωρίς ωστόσο να προβλέπονται σε συγκεκριμένο νομικό κανόνα) και ακολουθεί η πρώτη σχετική απόφαση υπ' αρ. 418/2016 του Ειρηνοδικείου Αθηνών, και γενικότερα η σύγχρονη τάση για την απάλειψη αυτών των προϋποθέσεων.

Το άρθρο 4 αφορά τη διαδικασία της νομικής αναγνώρισης της ταυτότητας φύλου. Η προϋπόθεση της δικαστικής απόφασης της εκούσιας δικαιοδοσίας παραμένει, περιλαμβάνονται, όμως, συγκεκριμένες ειδικές ρυθμίσεις, όπως ότι απαιτείται αυτοπρόσωπη δήλωση του ενδιαφερομένου σε

ιδιαίτερο γραφείο χωρίς δημοσιότητα. Πρόκειται για μια διαδικασία σύντομη, απλή, με χαμηλό κόστος, με εγγυήσεις ασφάλειας δικαίου για τον πολίτη, αλλά και για την έννομη τάξη, καθώς είναι συνεκτική με τη διαδικασία που απαιτείται για την αλλαγή ονόματος. Η νομική αναγνώριση ταυτότητας φύλου αποτελεί, πρωτίστως ζήτημα, αυτοπροσδιορισμού. Ωστόσο, δεν θα μπορούσε να παραβλέπεται ότι τα στοιχεία ταυτότητας του προσώπου ενδιαφέρουν, επίσης, την πολιτεία και την κοινωνία στο σύνολό της.

Προβλέπεται επίσης ότι η καταχώριση της δικαστικής απόφασης για τη διόρθωση φύλου στο Ληξιαρχείο γίνεται με τρόπο που διασφαλίζει τη μυστικότητα της μεταβολής και της αρχικής ληξιαρχικής πράξης γέννησης έναντι όλων.

Ταυτόχρονα, καθιερώνεται και η υποχρέωση των υπηρεσιών οι οποίες είναι αρμόδιες για την έκδοση εγγράφων που αφορούν τους ενδιαφερομένους, να τα προσαρμόζουν στη νέα ληξιαρχική πράξη όπου καταχωρίζεται η δικαστική απόφαση για τη διόρθωση του φύλου. Η τελευταία ρύθμιση είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς αντιμετωπίζει το μέχρι τώρα φαινόμενο της απροθυμίας των διάφορων αρμόδιων φορέων να κάνουν τις σχετικές προσαρμογές. Στα νέα έγγραφα που εκδίδονται δεν επιτρέπεται η αναφορά ότι μεσολάβησε διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου.

Στο άρθρο 4 επιλύεται και το ζήτημα πόσες φορές μπορεί το πρόσωπο να ζητήσει τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου του: Ορίζεται ρητά ότι, μετά την πρώτη διόρθωση του φύλου, το ενδιαφερόμενο πρόσωπο μπορεί να επανέλθει μία μόνο φορά, ζητώντας να ξαναγυρίσει στο προηγούμενο φύλο του, και πάλι με δικαστική απόφαση.

Στο άρθρο 5, που αφορά τις συνέπειες της αναγνώρισης της ταυτότητας φύλου, διευκρινίζονται ρητά ζητήματα που μέχρι τώρα αντιμετωπίζονταν μόνο ερμηνευτικά. Πιο συγκεκριμένα, για την αποφυγή υπονοιών ότι το πρόσωπο θα άλλαζε φύλο προκειμένου να χαθούν τα ίχνη του και να εξαφανίσει επιβαρυντικές γι' αυτό καταστάσεις, ορίζεται ρητά, στο δεύτερο εδάφιο της πρώτης παραγράφου, ότι εξακολουθούν να το συνοδεύουν, και μετά τη διόρθωση του καταχωρισμένου φύλου, οι υποχρεώσεις και η τυχόν ευθύνη που είχε πριν από τη διόρθωση, όπως φυσικά συνεχίζουν να υπάρχουν και τα δικαιώματά του.

Σε ό,τι αφορά, εξάλλου, τα τυχόν υπάρχοντα παιδιά, επίσης εξασφαλίζεται η συνέχιση της κοινής σχέσης μαζί τους μέσω της ρητής πρόβλεψης, στην τρίτη παράγραφο, ότι τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις από τη γονική μέριμνα του προσώπου που διόρθωσε το καταχωρισμένο φύλο του δεν επηρεάζονται, ενώ ρητά αναφέρεται ότι στη ληξιαρχική πράξη γέννησης των παιδιών δεν επέρχεται καμία μεταβολή λόγω της διόρθωσης του καταχωρισμένου φύλου του γονέα.

Το άρθρο 6 αναφέρεται στην επιβαλλόμενη μυστικότητα υπέρ του προσώπου που διόρθωσε το φύλο του. Αυτή συνίσταται κατά πρώτο λόγο στην υποχρέωση εχεμύθειας των υπαλλήλων του Ληξιαρχείου, καθώς και όλων των άλλων που εμπλέκονται επαγγελματικά στη διόρθωση του φύλου. Ακόμη, ορίζεται ότι στη δικαστική απόφαση, στην αρχική ληξιαρχική πράξη γέννησης καθώς και σε κάθε άλλο στοιχείο ή έγγραφο από το οποίο προκύπτει η διόρθωση φύλου που μεσολάβησε έχουν πρόσβαση μόνο το πρόσωπο που διόρθωσε το φύλο του και όσοι εξουσιοδοτήθηκαν ειδικά από αυτό εγγράφως. Τέλος, περιλαμβάνεται και μία ρύθμιση που αφορά τα δικαιοπρακτικά ανίκανα άτομα. Ειδικότερα, αν το πρόσωπο ήταν μεν κατά τη διόρθωση του φύλου του δικαιοπρακτικά ικανό (όπως απαιτείται κατά το άρθρο 2§1 εδ. 1), έχασε όμως εκ των υστέρων την πλήρη δικαιοπρακτική του ικανότητα, τότε πρόσβαση στο ειδικό βιβλίο έχει ο δικαστικός συμπαραστάτης του.

Τέλος, το άρθρο 7 περιέχει δύο παραγράφους, όπου γίνονται ισάριθμες αναγκαίες μετατροπές στους νόμους 344/1976 και 927/79, προκειμένου να υπάρξει εναρμόνιση με τις διατάξεις του προτεινόμενου Νομοσχεδίου.

ΜΕΡΟΣ Β΄

Εθνικός Μηχανισμός Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού

A. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Με την κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, [N.2101/1992 «Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού» (ΦΕΚ 192/τ. Α'/02.12.1992)] η χώρα μας ανέλαβε το καθήκον της εφαρμογής και προώθησής της για την προάσπιση των δικαιωμάτων των παιδιών. Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού αποτελεί αυξημένης τυπικής ισχύος δίκαιο για την εσωτερική έννομη τάξη και δημιουργεί διεθνείς υποχρεώσεις στην Ελλάδα για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών.

Επιπλέον, για την πληρέστερη προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών και τον καλύτερο συντονισμό των δράσεων όλων των εμπλεκόμενων φορέων κρίθηκε αναγκαίο να συνταχθεί ένα Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Με το υπό εκπόνηση Σχέδιο Δράσης καθορίζεται με σαφήνεια ένα πλαίσιο στόχων, αρχών και χρονοδιαγραμμάτων για την προάσπιση και προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού, με γνώμονα το Σύνταγμα και την εθνική νομοθεσία, τις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας όπως απορρέουν από διεθνείς και ευρωπαϊκές συνθήκες, καθώς και τις συστάσεις των εθνικών και διεθνών οργάνων προώθησης και προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών και, κυρίως, του Βοηθού Συνηγόρου του Πολίτη για τα Δικαιώματα του Παιδιού και της Επιτροπής Δικαιωμάτων του Παιδιού των Ηνωμένων Εθνών, η οποία παρακολουθεί την εφαρμογή της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Η εκπόνηση Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού αποτελεί στρατηγική επιλογή της ελληνικής πολιτείας και όχι νομική υποχρέωση απορρέουσα από κάποια διεθνή συνθήκη. Κρίθηκε σκόπιμη με το σκεπτικό ότι το Σχέδιο Δράσης για τα δικαιώματα του Παιδιού θα αποτελέσει αφενός ένα χρήσιμο εργαλείο για την βελτίωση της προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών και αφετέρου γιατί τα Σχέδια Δράσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν διεθνώς αναγνωρισμένη «καλή πρακτική». Επιπλέον, η στρατηγική αυτή επιλογή εκφράζει την ουσιαστική δέσμευση της ελληνικής πολιτείας να διαμορφώσει αποτελεσματικές πολιτικές για το βέλτιστο συμφέρον κάθε παιδιού που ζει στη χώρα, χωρίς αποσπασματικό χαρακτήρα και για την αποφυγή των παρατηρούμενων αλληλεπικαλύψεων της Διοίκησης.

Ως εκ τούτου, το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού αποτελεί μια πολυτομεακή και συντονισμένη προσπάθεια της Ελληνικής Διοίκησης. Εκπονείται από Διυπουργική Ομάδα Εργασίας, υπό τον συντονισμό της Γενικής Γραμματείας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, με την συνεισφορά των αρμοδίων Υπουργείων και φορέων. Η ίδια αυτή διυπουργική ομάδα εργασίας ορίζεται με το παρόν σχέδιο νόμου ως «Εθνικός Μηχανισμός Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού». Η νομοθετική κατοχύρωση του εν λόγω μηχανισμού καταδεικνύει την πρόθεση της πολιτείας να θεσμοθετήσει τη βέλτιστη αυτή πρακτική, δημιουργώντας ένα σταθερό σύστημα εκπόνησης, παρακολούθησης και αξιολόγησης Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, σε μια αδιάκοπη και συνεχή προσπάθεια για την βελτίωση της θέσης των παιδιών στην ελληνική κοινωνία. Κατά συνέπεια, ο μηχανισμός που συνιστάται με το παρόν σχέδιο νόμου δεν αφορά μόνο το τρέχον, υπό εκπόνηση, Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Αντιθέτως, όπως προκύπτει από το άρθρο 10 του σχεδίου νόμου, ο Εθνικός Μηχανισμός έχει ως αρμοδιότητα την εκπόνηση διαδοχικών Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, την παρακολούθηση και την αξιολόγησή τους.

Βεβαίως, κατά τη διαμόρφωση των Εθνικών Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού προβλέπεται η διαβούλευση και με άλλους φορείς της Διοίκησης, καθώς και την Κοινωνία των Πολιτών, αλλά και τα ίδια τα παιδιά. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι η ΚΑ΄ Σύνοδος της Βουλής των Εφήβων (7-11 Ιουλίου 2016) είχε ως αντικείμενο το τρέχον, υπό εκπόνηση Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Ήταν μάλιστα η πρώτη φορά που οι έφηβοι βουλευτές κλήθηκαν να καταθέσουν προτάσεις για μια πραγματική πρωτοβουλία της Διοίκησης, σε ένα θέμα που τους αφορά άμεσα. Οι προτάσεις και οι απόψεις που εκφράστηκαν από τους έφηβους βουλευτές θα ληφθούν υπόψη κατά την τελική κατάρτιση του τρέχοντος Σχεδίου Δράσης.

B. ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Με το άρθρο 8 συνιστάται συλλογικό όργανο υπό την ονομασία «Εθνικός Μηχανισμός Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης Σχεδίων Δράσης

για τα Δικαιώματα του Παιδιού» (εφεξής, «Εθνικός Μηχανισμός»), το οποίο υπάγεται στη Γενική Γραμματεία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Με το άρθρο 9 προβλέπεται η σύνθεση του Εθνικού Μηχανισμού, στην οποία μετέχουν τα Υπουργεία και φορείς με την σημαντικότερη αρμοδιότητα σε θέματα δικαιωμάτων των παιδιών. Ο Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού μετέχει στον Εθνικό Μηχανισμό χωρίς δικαίωμα ψήφου, ως συνταγματικά κατοχυρωμένη ανεξάρτητη Αρχή.

Με το άρθρο 10 προβλέπονται οι αρμοδιότητες του Εθνικού Μηχανισμού. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι ο Εθνικός Μηχανισμός εκπονεί τα Εθνικά Σχέδια Δράσης, καθώς και τις εκθέσεις βάσης αυτών. Οι εκθέσεις βάσης έχουν στόχο την αποτύπωση της εκάστοτε ισχύουσας κατάστασης και τον εντοπισμό των πραγματικών προβλημάτων και αναγκών. Ρητά προβλέπεται ότι οι φορείς που μετέχουν στην εκπόνηση των Σχεδίων Δράσης οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τους τις αποφάσεις και συστάσεις εθνικών και διεθνών οργάνων προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών. Ρητά προβλέπεται επίσης ότι κατά την εκπόνηση των Σχεδίων Δράσης πρέπει να ορίζονται δείκτες υλοποίησης της κάθε δράσης, με στόχο την παραγωγή μετρήσιμων αποτελεσμάτων.

Κατοχυρώνεται επίσης θεσμικά η διαβούλευση με την κοινωνία των πολιτών κατά τη διαμόρφωση των Σχεδίων Δράσης, καθώς και η συμμετοχή των παιδιών στην διαδικασία αυτή.

Επιπλέον, ο Εθνικός Μηχανισμός προωθεί και προβάλλει τα Σχέδια Δράσης και, κυρίως, παρακολουθεί την υλοποίησή τους. Ρητά προβλέπεται η εκπόνηση ενδιάμεσων εκθέσεων ώστε να καθίσταται ευχερέστερη η διαδικασία της παρακολούθησης.

Τέλος, στον Εθνικό Μηχανισμό ανατίθεται η αξιολόγηση των Σχεδίων Δράσης με βάση τους δείκτες υλοποίησης. Ωστόσο, προβλέπεται ότι οι εκθέσεις αξιολόγησης υποβάλλονται στο Συνήγορο του Πολίτη/Βοηθό Συνήγορο για τα Δικαιώματα του Παιδιού ως το εξειδικευμένο και ανεξάρτητο

όργανο της ελληνικής πολιτείας για την προάσπιση και προαγωγή των δικαιωμάτων των παιδιών.

Στο άρθρο 11 προβλέπονται τα σχετικά με τη λειτουργία του Εθνικού Μηχανισμού, ενώ στο άρθρο 12 προβλέπεται η δυνατότητα πρόσκλησης εμπειρογνομόνων, μη κυβερνητικών οργανώσεων και φορέων με εξειδίκευση στα θέματα των δικαιωμάτων των παιδιών, για τη παροχή πληροφοριών, τη διαβούλευση ή τη συνεργασία.

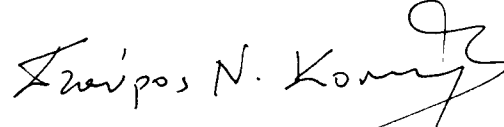
Αθήνα, 16 Σεπτεμβρίου 2017

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΚΟΥΡΛΕΤΗΣ

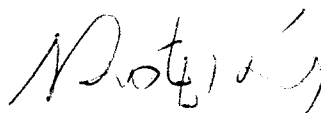
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΟΝΤΟΝΗΣ

~~ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ~~~~ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ~~

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΠΠΑΣ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ

ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ

ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΑΒΡΟΓΛΟΥ

ΥΓΕΙΑΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΝΑΓΟΣ

ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ

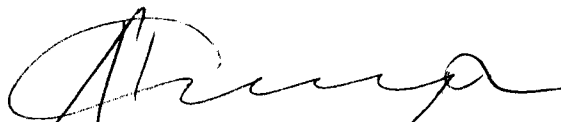
ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ

ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ

ΕΥΤΥΧΙΑ ΑΧΤΣΙΟΓΛΟΥ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΛΥΔΙΑ ΚΟΝΙΟΡΔΟΥ

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΟΥΖΑΛΑΣ